

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА
СИСТЕМА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ**

Найважливішим чинником у вирішенні проблеми створення та розвитку здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі, покращення здоров'я підростаючого покоління є вдосконалення вищої та середньої професійної освіти, адже позитивні зміни в соціумі опосередковано залежать від аналогічних змін у системі професійної освіти, де головним критерієм є фахова підготовка педагога з позицій систематизації та технологізації професійної підготовки спеціаліста – вихователя дошкільного навчального закладу.

Серед нормативно-правових документів, що визначають зміст, завдання, перспективи розвитку дошкільної освіти, значущою є Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011р. № 629). У названому документі визначено шляхи і способи розв'язання проблеми розвитку дошкільної освіти.

Одним із пріоритетних у Програмі визначено завдання збереження та зміцнення здоров'я з раннього дитинства. До того ж на 1-му Всеукраїнському з'їзді педагогічних працівників дошкільної освіти України наголошувалося на тому, що «створення здоров'язбережувального середовища у кожному дитячому садку» – головне завдання сучасної освіти.

При цьому саме вищі навчальні заклади, володіючи потужним науково-освітнім потенціалом, справедливо вважаються інституціями, відповідальними за якість підготовки фахівця нової генерації, здатного акумулювати високий педагогічний професіоналізм і найкращі особистісні характеристики. Це актуалізує посилення уваги до особистості педагога-дошкільника, що зумовлює необхідність нових підходів до його професійної підготовки.

Аналіз досліджень (К. Ангеловські, В. Беспалько, І. Бех, А. Бойко, Н. Дамська, І. Зязюн, Н. Кічук, Р. Пріма, А. Столяр, Р. Скульський, М. Шкіль) засвідчує активний інтерес науковців до проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів загалом та фахівців дошкільного профілю (Г. Беленька, О. Богініч, Т. Книш, Н. Колосова, Н. Левінець, М. Машовець, В. Нестеренко, Л. Плетенецька, Т. Поніманська та ін.) зокрема.

Предметом наукових розвідок є проблеми створення здоров'язбережувального середовища в контексті впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес (Т. Воронцова, М. Гри-

ндова, В. Лозинський, Ю. Науменко, Н. Смирнова, В. Циганова та ін.).

У працях О. Богініч, Н. Денисенко, Н. Лісневської, Т. Овчиннікової, О. Шорохова увагу приділено формуванню здоров'язбережувального середовища у дошкільних навчальних закладах, його теоретико-методологічні засади розкриті у дослідженнях О. Дубогай, О. Єжової, Г. Лаврентьевої, В. Оржеховської, С. Сидорчик, О. Сироватко та ін.

Значна кількість досліджень (Н. Башавець, Н. Белікова, О. Богініч, Н. Денисенко, Б. Долинський, В. Єфімова, М. Лук'янченко та ін.) стосовно питань здоров'язбереження в освіті та здоров'язбережувальної діяльності педагогів свідчить про підвищений інтерес науковців до проблеми, однак проблема формування готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі як педагогічної системи не була предметом спеціального наукового дослідження.

Тому метою статті є розкриття деяких теоретичних аспектів процесу формування готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі з позицій системного підходу.

Для розгляду проблеми формування готовності майбутніх педагогів-вихователів до створення здоров'язбережувального середовища з позицій системного підходу вважаємо за доцільне передусім звернутися до аналізу його теоретико-методологічних підвалин, а саме трактування домінантних понять окресленого аспекту дослідження.

Насамперед відзначимо, що у педагогічних дослідженнях існують різні підходи до визначення поняття «система». Так, деякі вчені поняття «система» трактують як множину елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один із одним і утворюють певну цілісність [2, с. 7]. Інші дослідники [1] вважають, що системою можна назвати тільки комплекс таких вибірково залучених компонентів, у яких взаємодія і взаємовідношення набирають характеру взаємодії компонентів для отримання фокусованого корисного результату.

У довідковій літературі поняття «система» (від гр. – поєднання, устрій, утворення) визначається як сукупність якісно визначених елементів (зміст системи), між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія (структура системи) [7, с. 174].

Щодо поняття – «педагогічна система», то воно визначається як полісистемне утворення (цілісність), що складається з багатьох взаємодіючих і взаємодоповнюючих частин [4, с. 649].

Слід відзначити, що категорія «педагогічна система» та її модифікації («виховна система», «навчально-виховна система», «система освіти») – одна з провідних у понятійному апараті педагогіки.

У широкому розумінні педагогічна система – це: 1) об'єднання учасників педагогічного процесу, в якому ставиться педагогічна мета і

розв'язуються педагогічні завдання; 2) об'єднання учасників педагогічного процесу, де їхня діяльність (пізнавальна, навчальна, трудова, моральна, суспільно-політична, художньо-естетична, ігрова) є одночасно джерелом педагогічної мети і засобом її досягнення.

У вузькому розумінні педагогічна система – це: 1) впорядкована кількість взаємопов'язаних компонентів, котрі утворюють єдине ціле і підпорядковані цілям виховання та навчання (Л. Вікторова); 2) соціально зумовлена цілісність учасників педагогічного процесу з їх матеріальними й духовними цінностями, що взаємодіють на основі співробітництва між собою та з навколишнім середовищем, котра спрямована на формування і розвиток особистості.

Основними факторами успішності функціонування сучасної педагогічної системи, як стверджує І. Підласий, є: відповідність поставленої мети віковим та фізіологічним особливостям об'єктів навчально-виховного процесу; зміст, об'єм і якість навчального матеріалу, спосіб, структура, доступність його викладу; методи й прийоми викладання й учіння; рівень педагогічної підготовки, знань, працездатність, особистісні характеристики педагога; чинники, що забезпечують ефективність зворотнього зв'язку у педагогічному процесі тощо [4, с. 650].

Значний внесок у вивчення й удосконалення проблеми педагогічних систем зробили такі видатні науковці, як В. Беспалько, Т. Ільїна, В. Загвазінський, Н. Кузьміна, Н. Нікандров, В. Садовський, О. Уємов та ін.

У контексті дослідження нам видається конструктивною позиція В. Беспалька та Ю. Татура, згідно якої структура зумовлює зв'язки, що виникають між компонентами системи, визначаючи місце кожного з них у взаємодії з іншими [2, с. 8]. При цьому, як слушно відзначають автори, саме зв'язки, що виникають у процесі функціонування або структурування тієї або іншої системи, забезпечують як власне інтеграцію, так і загальні якості системи.

Внутрішня організація системи, що характеризується способом взаємодії її компонентів і притаманних їм властивостей, складає структуру системи, функціональні компоненти якої перебувають у складних взаємозв'язках. Акцентуємо увагу на тому, що складові системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні системи. На думку Т. Москвіної, виділяючи педагогічну систему, треба вирішити, що є ціле (система) і частина, тобто підсистема. Дослідниця зазначає, що у ролі цілісної педагогічної системи можна розглядати, наприклад, систему народної освіти і частину її – систему професійної підготовки.

При цьому науковим компонентом пізнання у педагогічній системі виступає системний підхід, спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення у них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [3, с. 305].

Так, одним із перших, хто наголошував на важливості використання

системного підходу у процесі вивчення та практичного впровадження педагогічних явищ, був радянський учений Ф. Корольов. Вів виокремив такі ознаки педагогічних систем, як *цілісність* (частини складної педагогічної системи служать загальній меті) та *взаємозв'язок із зовнішнім середовищем* (педагогічна система – це складова середовища, зміна одного параметру якого призводить до зміни інших) [5].

Н. Кузьміна, розглядаючи навчальний процес вищої школи з позицій системного підходу до педагогічних об'єктів, цілком слушно наголошує, що формування фахівця середньої і вищої кваліфікації здійснюється педагогічною системою в процесі спеціально організованої педагогічним колективом й власне педагогом цілеспрямованої, систематичної та довготривалої взаємодії, структуру якої складають три блоки. До *першого* блоку вчена відносить державні вимоги щодо навчального закладу, викладачів, студентів (вимоги до змісту, обсягу й рівня вищої освіти); *другий* блок являє собою схему викладач – студент, у якій завданням педагога є трансформація державних цілей у педагогічні кінцеві цілі власної діяльності, реалізація яких стає можливим за допомогою вирішення низки педагогічних завдань відповідними педагогічними засобами та методами, які й складають *третій* блок структурної схеми педагогічної системи [6, с. 11].

Принагідно зазначаємо, що вміння використовувати основні положення системного підходу необхідні будь-якому сучасному фахівцеві, зокрема вихователю дітей дошкільного віку, людині, яка значною мірою відповідає за всебічний гармонійний розвиток підростаючої особистості.

Відтак, використання системного підходу у процесі підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі зумовлене необхідністю формування цілісної особистості студентів і спрямоване на розвиток їхніх професійних і особистісних якостей, які сприятимуть їхній підготовці до здоров'язбереження.

Застосування системного підходу передбачає взаємодію між студентами і викладачами в різних видах діяльності: *навчальній* (взаємодія валеологічної освіти з дисциплінами гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів), *виховній* (позааудиторна виховна робота), *самотійній* (організація пошукової і дослідницької діяльності студентів із питань створення здоров'язбережувального середовища), застосування одержаних знань і вмінь під час педагогічної практики.

Крізь призму зазначеного, готовність до створення здоров'язбережувального середовища ми розуміємо як підсистему системи загальної професійної підготовки, як цілісне інтегративне утворення, особистісно-професійну якість майбутнього вихователя, що акумулює мотиваційно-

цільові настанови й стимули, оптимальну систему знань, умінь і навичок, здібностей щодо виховання й навчання дошкільників без шкоди для їхнього здоров'я та активну здоров'язбережувальну діяльність. Відтак, у структурі професійної готовності виділяємо мотиваційно-цільовий, когнітивний та діяльнісний компоненти, сформованість яких забезпечуватиме ефективну роботу фахівця щодо зміцнення та збереження здоров'я вихованців в умовах дошкільного навчального закладу. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язуємо з розробкою, характеристикою критеріїв і рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільній установі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохин П. К. Избранные труды: философские аспекты теории функциональной системы / П. К. Анохин. – М., 1979. – 356 с.
2. Беспалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М., 1985. – 398 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юріком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Королёв Ф. Ф. Системный подход и возможности его применения в педагогических исследованиях / Ф. Ф. Королёв // Советская педагогика. – 1970. – № 9. – С. 103–115.
6. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина. – Л., 1970. – 114 с.
7. Українська радянська енциклопедія. – видання друге. – К., 1983. – Т. 10. – 543 с.